

szegényért — a *szivem* hasad meg szegényért! stb. (Mindkét esetben a dűltbetűs szón van hangsúly.)
6. Hol és minő jelentésben élnek a népnyelvben a következő szók? év, öltő (emberöltő), alak, eszköz, ör, kísért (megkísért?) táplál, táplálék, szipoly, pocok vagy pucok, fenyér, sajin (sain, esahin), csonkattollas («csonkattalvas suhancok»; half-fledged striping, Geöcze S. Washington Irving: Karácsony estéje, B. H. 1891. 353. mell.), kelengye (ha így nem, hát hogy mondják?), kortina, koboz (gebe jelentésével is előkerül Kónya Jánosnál, Florentz 41!); a cseléd oltja a kis gyereket» (e helyett szoptatja! Ballagi), pállós, pallas (e helyett pállott, Ballagi). 7. A többes első személy névmásai közül — mi, mink, mük stb. — az egyszerű *mi* alakot mely vidéken használják még alanyesetűl (mi nem megyünk, mi is ott vótunk stb.)? 8. Használja-e a nép ezeket a szavakat: alap, alapít, alapszik, alapos, minta, mintaszerű, inga, kedély, kedélyes, köteg, csomag, csomagol, csavar (főnév), huzal, sodrony, öltöny, sétány, táp, tápszer, születésznő, mérnök, naptár, rajzón, irón, rugyanta? Ha nem mondják, mit mondanak helyettük? Használja-e a nép az ilyen összetett melléneveket: túlerős, túlnagy, túlsok, túlédés? 10. A tárgyesetnek következő két alakja közül melyiket használják inkább: helyt vagy helyet? jelt vagy jelet? — Mondják-e falt, tált, szált e helyett falat, tálat, szálat? A szives válaszokat szeptember végére kéri a Magyar Nyelvőr szerkesztősége. Minden egyes választ külön ívire tessék írni, a lapocskáknak hosszában!

FEJTÖRŐ.

Földrajzi kérdés:

Hogy hívják azt a folyót Dél-Amerikában, melynek vize két irányban folyik és így két vízrendszerhez tartozik? Mi a neve ezen természeti tüneménynek? Ki fedezte ezt fel? (F. Lótsny József.)

Természetrjai kérdés:

Melyik az az Észak-Afrikából hozzánk került növény, melyet hosszú vesszőiről és lilaszínű virágairól könnyen fel lehet ismerni? Hosszú, vékony vesszőiről ördög csernájának is nevezik. (Szász Nándor.)

Képrejtvény.

Megfejtési határidő 1901 szeptember 8.

47. számban közölt fejtörő kérdések megfejtése:
Földrajzi kérdés: Az akkádok. Történelmi kérdés: Kápolnai csata; 1849 február 26-dikán és 27-dikén vívatott. Természetrjai kérdés: Bálványfa. Képrejtvény: Öntudatlanul.

Helyesen fejtették meg: ifj. Barthonek Károly, Kutlik Félix, Rusznyák Sándor, Groszmann Árpád és Jenő, Kuzma Albert, Krepelka Ferencz, Goldfeld Jenő, Lusztig

József, Breuer Ernő, Szerényi Nándor, Kardos János, Rosconi Titusz, Rosenthal J., Molnár Aladár, Ruszkai István.

A kitűzött könyvjutalmat (Lamb Károly: «Shakespeare mesék») Kardos János győri előfizetők nyerte meg.

SZERKESZTŐI TELEFON.

K. N. S. Szives üdvözlétet köszönjük és hasonló jókívánatokkal viszonzunk. Élvezze a gyönyörű vidéket. A haza határain kívül járók másutt keresik azt, a mit kevesebb fáradsággal és kevesebb költséggel itthon is megtalálnának. — **B. V. Őszszel.** — **G. A.** A kártyafejtörőt az ön magyarázata után nem lehet megérteni. — **Bares S.** A kívánt könyvet fogjuk elküldeni, de legyen szeptember elsejéig türelemmel. — **Benke.** Új címére küldjük. — **Szporri Lajos.** Gondunk lesz rá, hogy a neve ne ferdtessék el. — **Harry Zsuzsika** Rejtvénei közül válogatunk. — **1957. sz. előfizető.** «Tenyetében». Gyöngye kísérlet. — **R. J.** (Szikszó.) Mi ebben a balladában, a mely némely sorát nem számítva — főleg az utóbbi négy sort — igen kevés igazi népies vonást találunk. Van benne efféle otrombaság is:

«Mikor mégy a hitre, teljen ki a hideg,
Vacsorád estréjén menjen ki a telked.»

«Maga magát férjhez adni» — ilyesmit még a népnél nem találtunk. Egészen véve nem lelkesít ez az új ballada, melyet ön oly lelkesen magasztal. Mi egész tucizat székel népballadát ismerünk, a mely sokkal többet ér ennél. — **K. A.** (Sznakó.) Homályos soraiából nem értettük meg, hogy mi a kívánsága. Ön azt kérdezi: «Lehet-e valami könyveket venni, vagy nem Budapesten?» — Már hogy ne lehetne; továbbá: «Lehetőleg valami dolgozattal való könyvet» — mi tudunk magyarul, de ezt nem értjük. — **R. D.** Nincs meghatározva (18–20 éves). Egyelőre sem fizetést, sem ösztöndíjat nem kaphatnak. — **«Aranyos-Maróth».** Leteheti. Jelentkezék az illető intézet igazgatójánál, ő majd megadja a kellő útbaigazítást. — **Érdeklődő.** Azon mi nem csodálkozunk. Hogy melyik a legjobb középiskola? Nos tehát az, a melyikben a legtöbbet lehet tanulni, de mi azt hisszük, hogy mindenikben tud és fog tanulni az, a ki akar. — **Görögpótló.** Válaszsa a görögöt, később majd meglátja, hogy okosan választott. — **Tankönyvek.** Egyelőre nincs minden tankönyv megállapítva. Szeptember első napjaiban nyomtatott jegyzéket állítanak ki a használatba veendő tankönyvekről. — **B. A.** A mint láthatja, már vége felé közeledik. Örvendünk, hogy önnek — de meg a többieknek is — olyan nagyon tetszett. — **Discipulus.** Nem értem, miért e csüggedés. Ön szigorú kritikát kért, mi azonban inkább igazságosak, mint szigorúak voltunk. — **Első kísérlet.** Ha bizik abban, hogy jó: akkor küldje be. — **Honvédsírnál.** Lelkes, hazafias érzés szülte a verset, de lapunkban még nem közölhető. Különösen a befejezése ellapult. — **S. L.** Nagyon sajnálom, hogy nem lehettem jelen. — **W. F.** Előjegyeztük és szeptember folyamán tudatni fogjuk az eredményről. — **A. O.** (Tisza-Roff.) Intézkedtünk, hogy megkapja. — **J. J.** Átadtuk a rovatvezetőnek. — **R. Gy.** A lapot a jelzett címre küldjük. — **G. A. és J.** Távollétünkben érkeztek levelei. Sürgősen intézkedtünk, hogy a jutalomkönyvet megkapja.

Megvételre keresek

bármilyen állapotban egy pld. Szász K.: «A világirodalom nagy époszai» két kötet; egy pld. Beöthy: «A tragikum». Szives ajánlatokat közvetlen kér

9249

Schön Adolf, könyvkereskedés
Zombor.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott középiskolai ifjusági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:	FELELŐS SZERKESZTŐ	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Negyed évre ... 2 kor. 40 fill.	GAAL MÓZES.	Budapest,
Fél évre ... 4 kor. 80 fill.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.	IV. ker., Egyetem-utca 4. szám.
Egész évre ... 9 kor. 60 fill.		Kéziratokat nem adunk vissza.
Megjelenik minden vasárnap.		

Negyven éves találkozó.

Magyarországnak ez idő szerint első embere, Széll Kálmán miniszterelnök a napokban találkozott iskolatársával, a kikkel ez előtt negyven esztendővel tett érettségi vizsgálatot a szombat-helyi főgimnáziumban. Erre a találkozóra tizen gyűltek össze, s részt vett a viszontlátás örömeiben az intézetnek két öreg tanára is.

A miniszterelnök vendégei voltak mindnyájan, a ki jólevele kikötötte, hogy tósz nékül akar a viszontlátásnak s a régi kedves emlékeknek örüvendeni. Ámde mikor volt tanárait meglátta, nem állhatta meg, hogy szót ne emeljen, s elmondotta ezt a beszédet, melyet mi alább szöszszerint közlünk, mert sok szép gondolat, sok komoly tapasztalásból leszűrt igazság van benne. Lenyomatjuk azért, hogy a magyar diákok lássák, minő tisztelettel gondol most, negyven év múlva is egykori tanárait, s legyen ez követendő példa reájuk nézve.

«Kedves barátaim! Szeretett iskolatársaim! Én ma azzal az elhatározással jöttem, midőn benneteket ide meghívtalak, midőn titeket magam körül látni óhajtottalak, hogy én künnhagyom a miniszterelnököt s köztetek tisztán és pusztán a régi jóbarát és szerető iskolatárs leszek. Ezen a közös, bizalmas ünnepünkön mellőzni óhajtottam a frázisoknak csillogását is, hogy a ti társaságtokba visszavonulva, kedves ifjúkori emlékeknek szenteljek néhány gyorsan tűnő órát — tósztozás nékül. De körünkben megjelent két régi szeretett tanárunk, el kell hát mondanom azt, a mi szivemen fekszik, ki kell fejeznem azt a hálát, a mi szivemet betölti. Mondanom se kell, hogy örömmel jöttem el ide, azzal az őszinte szívből fakadó baráti és iskolatársi érelemmel, a mire csak képes vagyok. Mert, kedves barátaim, negyven évi munka után jöttem el közé-

tek, a miből harmincz év a közélet küzdelmei között telt el. Pedig e hosszú nyilvános munkásság fölötté alkalmas arra, hogy érzéketlenné tegye a kedélyt és eltompítsa a bensőségteljes érzelmeket. Bizony az élet sokat lever, sokat eltöröl abból a himes színpompából, mely a fiatal ember szívének és lelkének zománcaza, valódi ékessége. Nem tagadom: az én lelkemet is érte az élet küzdelmeinek hatása, de bensőmben van valami, a mit nem pusztít el semmi befolyás, a hova kincsek vannak lerakva, mesés értékű kincsek, s ezek között a legdrágább: a visszaemlékezés mindnyájunknak virágkorára. Az az iskola, melyet mi negyven év alatt végigjártunk: egy kis világ. Vágyak, remények, aspirációk, ambíciók, szenvedés, csalódás, jutalom és hajótörés, szóval minden, a mi fölemel és lesújt. Ma már nem akképen áll előttünk az élet, mint akkor valamikor, mikor még csak annak hajnala derengett szemünk előtt. Ma már megtettük kenyerünk javát, betetőztük a pályát, a mi nekünk lsten kegyelme által kijelöltetett. Ma számot kell adnunk e köztünk jelenlévő két tisztalalnak, mit miveltünk, miként töltöttük be a hivatást, a mire meghívtunk. Úgy érzem magamat, mint a vándor, ki fölér a magas hegytetőre, honnan visszanézve, látja a bejárt és meghaladott pályát, — ködös és elmosódott vonalakban s megcsillan lelkében az emlékezés és bearanyozza a pálya kezdetét. Emlékeim között a legélekennebben csillan föl lelkemben a visszaemlékezés azokra a gyönyörű évekre, melyeket együtt töltöttünk, egymást szeretve, egymáshoz ragaszkodva. Igaz, s előbb említettem azt, hogy az élet folyása az ifjúság emlékeinek a zománcazat is megfakítja. De ti közületek tanúságot tehet mindenki, hogy én a régi maradtam, nem változtam érzelmeimben és szeretetemben, hanem az vagyok, a ki voltam és az is maradok. Mikor poharat emelek: eszembe jut az igazság, hogy a kit az élet hullámai erre a polezra emeltek, a ki az élet nagy föladatainak megoldását intézi, annak joga van némi következtetéseket levonni. Én azt hiszem, hogy bármilyen állásban

legyen valaki, bárminő hivatást töltsön be: ne feledje azt soha, hogy munkájának egy részével a hazának tartozik, hogy az ország a maga intézményeivel s mindazzal, a mi fiainak becses és drága: megálljon és virágozzék. Ha ez a magasztos elv áthat kicsinyeket és nagyokat: akkor nem lesz soha teher a kötelesség teljesítése. Mikor én szemlét tartok benyomásaim fölött, akkor vallom és vallottam mindig, hogy ha sikerült valamit tennem, ha munkámat siker koronázta meg, akkor ezt azon vezetésnek és irányításnak köszönhetem, a miben, kedves barátaim, veletek együtt részesültem. A golyó is azt az irányítást követi, a melyben kilövik a fegyverből. Én most az első, a tiszta, magasztos és okos vezetésre és irányításra gondolok, a miben mi részesültünk s az igaz kegyeletnek igen nagy mértékével gondolok azokra a férfiakra, a kik azt nekünk nyújtották. Én hát ez alkalommal nem érettetek, hanem veletek emelek poharat annak a két tanárnak egészségére, a kinek az isteni gondviselés megengedte velünk ülni ezt a szép napot. Vallomást tesztek itt e pillanatban és fogadom, hogy azok iránt, a kik ifjúságomat vezérelték és irányították, a mint lelkemből nem halt ki soha a hála, úgy soha sem fog kihalni. Nyújtsa hosszúra az Isten hátralévő napjait, s aranyozza be boldog megleléssel. Isten sokáig éltesse őket!»

*

E beszédből, melyet bensőség hat át, főleg az emelendő ki, *bármi állásban legyen valaki, bárminő hivatást töltsön be, ne feledje azt soha, hogy munkájának egy részével a hazájának tartozik* — mert ha ez így van, akkor nem lesz soha teher a kötelesség teljesítése.

Az igazi hazaszeretetet nem is nyilatkozik nemesebben semmiben, mint a kötelesség hű teljesítésében.

Midőn tehát a munkaév vár reátok, magyar diákok, jusson gyakran eszetekbe, a mit a magyar miniszterelnök mondott.

A fellobbanó lelkesedés hatalmas, esillogó vonásokat véshet a történelem gránitlapjára; de maradandó sikerre csak az ernyedni nem tudó kitartás vezet.

Kossuth.

Megbocsátani és feledni — ebből áll a derék ember boszúja.

Schiller.

A félnék megijed a veszély előtt, a gyáva a veszélyben, a bátor a veszély után.

Jean Paul.

Ki éltét magasabb ezélnak szenteli, ne várja, hogy önmaga fogja éldelni gyümölcseit: sok idő kell, míg a mag, melyet az emberiség mezején elhinténk, gyümölcset hozhat.

Eötvös.

A szerencse mezőt ad, de a győzelmet rajta csak erény vívhatja ki.

Eötvös.

HA MEGHALOK . . .

Ha meghalok, temessetek
Falusi temetőbe!
Nem ölel át az anyaföld
Sehol se szeretőbben.

Márványkövet, hivalkodót,
Ne rakjatok a sirra:
Se név, se szó, magasztaló,
Ne legyen arra írva.

Ültessetek egy szilvafát
Emlékjelül a hantra,
Mely ágait áldást hozón
Köröskörül lehajtja.

S ha néha egy-egy kis fiú
A temetőbe téved,
Kinek az arca bésett
És a ruhája tépett:

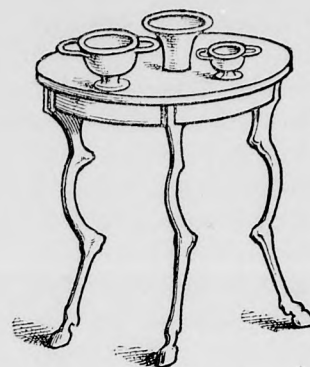
Leül szegény és megpihen
S a fáról jót eszik . . .
Ez nekem még a sirban is
De olyan jól esik.

Gaal Mózes.

POMPÉJI PUSZTULÁSA.

Bulwer regénye. Átdolgozta Gaal Mózes. 49

Jone — ó e név leírásakor édes boldogságtól reszket a szívem — Jone, míg én e sorokat írom, mellettem ül, reá nézek közben-közben, s mosolygó arcát látom. A nap szelid fénye ott reszket a Hymettus oldalán, s kertemben zümmögnek a méhek. Kérdezheted-e még: hogy boldog vagyok? Mit adhatna még nekem Róma? Itt minden a legszentebb érzelmeket kelti fel bennem . . . a liget, a halom Athénról mesél nekem — szép, de szomorú mese a világ költészetének és bölcsességének anyjáról. Oszlopesarnokomban ott van őseim márványszobra, a kerameikosban vannak sirjaik. Az utczákon látom Phidias remekműveit — s ha van valami, a mi velem el tudja feledtetni, hogy görög vagyok, de nem szabad görög, az Jone szeretete. Ó ennek a végtelen szeretetnek a keresztény vallás még több melegséget, bensőséget kölcsönözött. A vallással egyesülve egygyé lett a vallással, — úgy hiszszük, hogy ez a szeretet elkísér minket a síron túl is, örökké fog élni, Isten trónja előtt is valljuk, érezzük: oly

Pompéii asztalka.

tiszta és nemes. És ha ez a szeretet el tudja velem némileg feledtetni azt, hogy nemzetem rabságban sínylődik: a vallás e megnyugvásban még inkább megerősít. Ha a sors úgy kívánná, hogy fegyvert ragadjak, s hazám szabadságáért egy új marathoni mezőn győzelem reménye nélkül véretem ontsam — hazám tehetetlensége miatt a római iga súlya alatt görnyedve megvigasztalódnám abban a gondolatban, hogy az örökkévalóságához mérve a földi zarándoklásnak rövid pár évei úgy is elenyésző parányok, hogy a lélek megszabadul porhüvelyétől — s az Időnek és Térnek végtelenségében a legtökéletesebb szabadság vár a lélekre. És lásd, Sallustius, hitem bár szilárd, lemondani, a könnyed, poétikus görög felfogástól egészen elszakadni nem tud. Nem tudok együtt érezni azokkal a hívő-társaimmal, a kik minden más vallásban bünt és kárhozzátot látnak. Nem merem kárhozzátotni és átkozni azokat, a kik nem keresztények; kérem a Mindenhatót, hogy térítse meg őket. E miatt hívő-társaim közül többen gyanakodva néznek reám, de én megbocsátok nekik. Mint-hogy pedig a tömeg balhiedelmét nem osztom, gyakran áll módomban keresztény testvéreimet a törvény szigora ellen megvédenem.

Így foly az én életem, Sallustius — boldog vagyok, s bizton nézek elébe a halálnak. Te pedig, jó lelkű epikureus, jer hozzánk, és ismerd meg a mi örömeinket, a mi reményeinket, s meglátod, hogy azok többet érnek a császári ünnepélyek minden fényénél, a cirkuszbán tomboló esőcselék örjögésénél, a forum zajos életénél, a pompás kerteknél s a római fürdőknél. Zavartalan, tiszta örömeknek a forrásai ezek — Isten veled.

A te Glaukosod.»

*

Ezerhét száz esztendő telt el azóta. Pompéjít meglátálták néma, földalatti sirjában. A házak falain ott voltak azon frissen a falfestmények, mintha csak tegnap készültek volna; a padlók

mozaikjain nem fakultak el a színek — a forumon ott állottak a félben maradt oszlopok — a kertben az áldozati háromláb, a csarnokban a kincses láda — a színházakban a belépőjegy — a termekben a bútorok és lámpások — a tricliniumban a lakomák maradékai — a cubiculumokban a jó illatú kenőcsök, szépitőszerei a pompéjibeli nőknek — és mindenütt a csontvázak, azoknak a csontvázaik, a kik egykor örültek és mulatoztak.

Diomedes villájának boltozatos pinczejében húsz embernek a csontvázat találták meg. Találtak ékszereket, pénzeket, kandelábereket, az amphorákban bort. A szép Julia tetemét belepte a hamu, s a kétezer év nyomtalanul rohant el fölötte — alakját, formáját e hamukéreg megőrizte.

A kertben egy csontvázat találtak, kezében kulcs-csomót szorongatott, s mellette egy zacskót, mely tele volt pénzzel. Talán maga a házi gazda, Diomedes volt ez, a ki a kerten át akart menekülni — a pénzével, s útközben megfojtotta a kenes gőz, elborította a hamu, lesújtotta egy szikladarab . . .

Sallustius, Pansa házait, Isis templomát a késő ivadék ma is láthatja. A templom egyik kamrájában egy csontvázat találtak, mellette hevert egy balta, két falat tört át, tovább nem mehetett. A város közepén egy másik csontvázra bukkantak, mellette a földön pénz hevert rakáson, s az Isis templomából elrabolt egy-két értékes tárgy. Kalenus és Burbo így pusztultak el nyomorultul. Szikladarabok között elszórt csontokat, s egy különös alkotású koponyát találtak. Az

utazók ma is érdeklődve nézik . . . Ma is láthatók a boltozatos pinczék, melyekben az egyiptomi Arbaces kincseit tartotta.

És évszázadok múlva elfött ebbe az eltemetett városba egy idegen, messze földről, a barbár szigetről, melynek a neve hallatára is összeborzadt a császárság korában élő római . . . anda-

Candelabrum.

Belépő-jegy.

logva, tűnődve, eszmélve járt Campania esodaszép mezőin, nézte az ó-világ romjait, melyről ma csak mesélünk, de valójában nem ismerjük — s megírta ezt a könyvet.

(Vége.)

CSILLAGHULLÁS.

Diáktörténet.

Kitünő gyeppezsít volt szállásadónk kertjében és a mi fő a dologban, teljesen a mienk volt. Szobánk folytatásának tekintettük nemesak elméletben, hanem gyakorlatilag is, a mennyiben a napnak bármely szakában kísértáltunk — az ablakon keresztül. Soha gondtalanabban nem hevertem életemben a szabad ég alatt, mint akkor, harmadik osztályos koromban ott azon a pázsitos kis területen. Kár, hogy olyan hamar eltűnt az az idő!

... Szeptember vége felé járt az idő döcögős szekere. Bekebelezvén az alumneum szokásos vacsoráját (melynek — zárójel közt legyen mondva — soha sem volt álmrontó hatása), oda vonultunk mind a hárman, hűséges lakótársak: Jóska, a vezérünk, a ki már negyedikbe járt, továbbá Imre, a ki bevezetett voltánál fogva már a naptári ősz kezdetén téli sapkába bújtatta fejeeskéjét és én, az utóbbinak földije és osztálytársa.

Leheveredtünk a fűbe és mint Schiller haramiái, ábrándoztunk a szülői ház nyújtotta felejtetetlen örömről, a világ mulandóságáról, meg közbe-közbe a rendhagyó igékről is vitatkoztunk. Miközben így emésztve élveztük az est enyhe levegőjét, feltűnedeztek lassan az ég csillagai, az éj királynője pedig gyors tempóban hozta mindig lejjebb és lejjebb a mindent szürkére, majd sötétre változtató köpönyegét. Kárpótlásul azonban most a hold kövér C betűje gondoskodott róla, hogy ne csak a csillagok gyér fényére legyünk utalva.

Valahogyan csillagászati tudományunk kerekedett fölül a többi bizonytalan képzet-tömeg fölé és különösen Jóskában fészkelődött a csillagvizsgálói tehetség. Úgy belebonyolódott az üstökösök meg a meteorok elméletébe, hogy alig tudott már kivergődni belőle. Főképpen a meteorok, hulló csillagok elméletét szerette volna velünk, ezen a téren járatlanokkal, megértetni. Hogyne, hiszen ő már a negyedikbe járt.

— Talán nem hiszitek, — körülbelül ilyen hangon magyarázott — hogy a hulló csillag nem igazában esik le? Már hogy is esnék ide a

földre! Annak épen úgy van meg a maga útja, mint akár a holdnak. A mi földünk az év bizonyos szakában kereszteli azok útját s ilyenkor aztán úgy tetszik nekünk, mintha ide sietnének.

Egészen okos beszéd volt ez Jóskától; szinte föl se tétéleztem róla akkor, hogy ennyit tud, mert csupa elégsége volt, hanem most már magam is kénytelen vagyok szavának hitelt adni. Imre pajtás azonban szintén makacs fej volt és nem engedte a maga jussát. Erős kéz- és lábmozdulatok kíséretében azt kezdte bizonyítani, hogy de bizony leestek azok a földre; saját szemüleg látott egyet — lerajzolva. Neki is igaza volt. Jobb is lett volna mindjárt közvetítő nézetel föllépnem és kijelentem, hogy nem mindig esnek le a földre a hulló csillagok, csak néhanéha téved ide egy-egy darabka belőlük; a többi pedig örült sebességgel tova vágat a maga végtelen pályáján. Én azonban, sajnos, nem elegyedtem vitájkába, a mely mindig hevesebb és hevesebb lett. Föltétlenül hajba kapnak, ha a keleti égen, ott a látóhatár szélén, hirtelen le nem szállad egy hulló csillag.

— No, Imre öcsém, — szólt helyéről fölgorva Jóska — láttad?

— Láttam hát — felelt Imre, hasonlóképen talpra állva.

— Úgy-e, hogy nem esett a földre?

— De bizony! Annak a szőlőhegynek a kellő közepébe.

— Mibe fogadjunk?

— Három barackba.

Megegyeztek. Ha leestek a hulló csillag, Jóska kapja; ha pedig nem, akkor Imre fejbúbjának jut a három barack. Bizonyítani pedig még azon melegében kellett, tehát útnak indultunk úgy, a hogy voltunk. Nem mehettünk a legközelebbi úton, mely a városka kellő közepén vezetett keresztül, föltűnt volna ugyanis sietségünk és okvetlenül gyanús embereknek néztek volna bennünket; annyival is inkább látszottunk ilyeneknek, mert fejünket a lehető legnagyobb mértékben kabátunk felgyűrt gallérjába húztuk be, sőt Imre osztálytársam azonfölül még sapkáját is lerántotta úgy, hogy csak az orra hegye árulta el fejének létezését. Nagyon kerülve a legszélső keretek kerítése mellett katonalépésben haladtunk föltétlenül csöndben, minélfogva tisztán fülünkbe bűgött a nagy torony óraütése, mely nyolczat jelzett.

Most is végig bizsereg rajtam az az érzés, mely akkor elfogott. Az iskola rendtartása szerint

ilyenkor már minden jóra való diáknak otthon kell lennie és mi most indulunk a bizonytalan útra. De azért csak mentünk a Fűzes patakja mentén föl a síri csöndben elnyújtózkodó hegyoldalnak.

Nem riasztott vissza semmiféle akadály. Az, hogy Jóska egy kuruttyoló békát akart megfogni és ennek következtében könyökig beleesett a posolyába, hogy én egy fagyökéren hatalmas lendüléssel keresztül buktam, egy cseppet sem változtatta meg erős szándékunkat. Mentünk egyenesen a hegytető irányában, melyet növénygyűjtő szüvedélyünk kielégítésekor nem egyszer végigbarangoltunk már. Most azonban nem a rendes ösvényen haladtunk célpontunk felé, hanem száz akadályon át a legközelebbi út választottuk. Ez pedig a városi főjegyző szőlőjén vezetett keresztül.

Nem akarom szépíteni a dolgot, hanem annyi tény, hogy egyikünk fejében sem támadt egy árva rossz gondolat sem. Tőlünk bizony ott maradhatott az őszi barack a helyén és hiába integgett felénk a szőlőgerezek száza, nem nyúltunk hozzá. Minden gondolatunk csak a hulló csillagban pontosult össze.

A főjegyző úr présháza táján kellett a földbe furakodnia. Ezzel tisztában voltunk és minden nézeteltérés nélkül fogtunk hozzá a kereséshez. Imre kutatott legszorgosabban.

— Megvan? No, mutasd! — incselkedett vele Jóska.

— Nem értesz te ahhoz — vágott vissza a másik.

— Tíz barackba fogadok. Úgy-e nem mersz?

— Ne henczegj, Jóska, mert megharagszom. S bizony-bizony talán meg is haragudott volna Imre, a milyen hirtelen természetű volt, ha közbe nem jön valami. Egyszerre ugyanis kinyílik a présház ajtaja, megjelenik először egy gyertya, aztán a ki tartotta, maga a főjegyző, a kit mindnyájan jól ismertünk. Egy tekintet óriási termetére elég volt, hogy kétségbeesett futásnak eredjünk. Nem tudnám hirtelen megmondani, merre vettük útunkat; mint utolsó a menekülők közt, vakon követtem pályatársaimat és az egész diósó visszavonulásból csak annyit jegyeztem meg, hogy Imre sapkáját visszatartotta egy diófának lehajló ága. Bennem pedig volt annyi életösztön, hogy nem vettem föl a sapkát, nehogy az üldöző ellenség kezébe jussak.

Egyébiránt teljes testi épségben érkezünk le a síkságra, a hol már kevésbé fenyegetett a közvetlen veszély, mert a főjegyző úr, úgy látszik,

megelégedett a corpus delictivel, a bűnjellel, melyet valószínűleg nagy diadallal tűzött ki présháza ajtajára. Legalább mi ezzel a gondolattal nyugtattuk meg lelkiismeretünk fúriáit. Mondanom sem kell, hogy egy szó kiejtése nélkül másztunk be a nyitva maradt ablakon át a szobába és házi gazdánk, mikor szokása szerint lefekvés előtt földérintő útjára indult az egész lakáson végig, teljes rendben talált mindent, sőt az észlelt nyugalom fölött meglepedésének adott kifejezést, a mi vajmi ritkán esett meg rajtunk.

Bennem mindig volt egy kis Kasszandra-féle jóstehetség, mely előre látja a fenyegető vészt és környezetem soha sem hitt ebben a jóslásban. Most is így történt. Mondtam a fiúknak reggel, jó lesz elkészülnünk a legrosszabbra. Mi lesz például, ha a főjegyző úr oda viszi a sapkát az iskola igazgatójához? Mi tévők legyünk akkor?

— Tagadunk — válaszolt mindakét részese sorsomnak.

— Nem jó lesz az — felelém én. — A tagadás kétszeres hiba. Tudjátok mit, valljunk be mindent most azonnal, mielőtt a följelentés megérkezik. Elvégre is nem volt rossz a szándékunk.

— Nem, nem!

Leszavaztak. Két nem egy igennel szemben. Belenyugodtam sorsomba és már iskolába menet félve tekintettem minden ember arcába, mert azt gondoltam, mindenki tud róla; társaim előtt is czélozhattam hasonló körülményekre, de azok hideg közönyösséggel fogadták érthetetlen szavaimat. Az első csöngetésre megrázkódtam s az osztályfőnök úr megjelenésére pedig legalább is olyan sárga lehettem, mint a viasz. Az első óra baj nélkül múlt el. Szótlanul lézengtem tíz perc alatt az udvaron, az utcára is kitekintgettem, nem jön-e a hármunknak esti réme. Sehöl semmi jele a viharoknak. A második órában Imre felelt az abstract és coneret főnevekről. Roppant zavarban volt szegény. Az abstract főneveknél fölhozta például a hulló csillagot, a másiknál a sapkát. Soha ilyen rosszul nem hallottam őt felelni. Kapott egy megfordított szék alakú osztályzatot. Tovább már nem bírtam ki. Le kell hengerítenem a nagy köterhet szívemről. Alig tudtam bevárni az óra végét, azonnal besiettem az osztályfőnök úrhoz és előadtam a sajnálatos tényállást. Egyenként beszólitott társaim szóról-szóra úgy adták elő, mint én. Ez volt a szerencsénk. Mindössze atyai dorgálásban részesültünk azzal a hozzáadással, hogy mind a hárman elmenjünk a főjegyző úrhoz bocsánatot kérni.

Készséges örömmel megbocsátott s ráadásul a sapkát is visszaadta. A nem várt sorsfordulat végtelenül boldogokká tett minket, különösen Imrét, a ki gyöngéd szeretettel simogatta meg fejtakaróját, mely azonban jelenlegi állapotában igazán csak őszi használatra volt alkalmas, a mennyiben át volt lyukasztva.

A vita pedig eldöntetlen maradt.

Teveli Mihály.

ARANY JÁNOS.

1817—1882.

Irta Gyöngyösy László.

A Kisfaludy-Társaságnál is lélekölő munkával kellett foglalkoznia. A társaság évenként 60 ivnyi szépirodalmi munkát adott pártoló tagjainak. Arany még a munkák stílárís javításába is belement, s ösmerve a szerzők érzékenységét, e javítások miatt rengeteg levelezésbe bocsátkozott. Madách *«Ember tragédiá»*-ját ő igtatta irodalmunk mesterművei közé, s *«ötször»* átjavította. Az ily munkálkodásra czélzott Kazinczy Gábor, mikor így kiáltott fel: «Én inkább gályarab volnék!»

Sok csalódás, tépelődés közt bizalmatlanul lépett a titkári székbe, aggódással telve a jövő és töredék munkái befejezhetése iránt mindinkább fogyó reménységgel.

De Arany szerkesztői állapotának mindenestre legértékesebb gyümölese *«Buda halála»*. A mit soha sem hitt volna már maga sem, az új környezetben melankóliájától megszabadulva egy nagy epikai művet mégis befejezett. Nagy bajok közt született meg ez a hatalmas mű, a jövő bizonytalanságának rémképe, a fárasztó napi munka, az önbizalmatlanság gyötrő kételeyei, mindmegannyi gát útját állták, de mikor elkészült vele, öröme határtalan volt. Mily reménykedéssel jelentette törzsökös barátjának, Tompának, hogy a *«három fogás»* közül az egyik meg van, így nem maradhat el már a másik kettő se. És ime a reménység e virágai lelohadtak, az élet dere megcsapta őket. A három közül az *«egyik fogás»* megmaradt végképen egy fogásnak.

Egy emberöltő alatt mindig foglalkozott ez eposz gondolatával. Már 1847-ben Petőfit, Szilágyit egyformán vallatja: «Nem volna-e e chimæra a népies epepeia?» — kérdi tőlök mintegy meghökkenve. Mikor Szilágyi a *«Nibelung-ének»*-et küldi el neki, e megrázó tragédiának olvasása

csak megerősíti abban a gondolatban, hogy ilyet ő ismerhet. Meg is kezdte a munkát már 1852-ben. Az első töredékek ebből az időből valók. 1855-ben újra más alapon kutatja az eret, míg pesti tartózkodásának első lelkesülő éveiben egy huzamban meg is írja az első részt.

A régies epikai nyelvet Arany *«Buda halála»*-ban teremtette meg. Ez már nem az első Toldi népies, üde nyelve, a népiesből is táplálkozik ugyan, de a régi, hagyományos elbeszélő stílus elemei is belé vannak olvasztva. Ihlet, mélyreható tanulmány kölesönösen hozzájárultak e régies, magyaros stílus megteremtéséhez. De gyermekkori emlékei is táplálták a régieshez való hajlandóságát, Szalonta nyelvében is sok a régies fordulat. A régi mondák, hagyományok Szalontán nem kallódtak el végképen. Így formálta ki Arany azt a régies nyelvet, a mely *«Buda halála»*-ban, *«Toldi szerelmé»*-ben is megeseendő. De egyformán merített a népmese, a régi krónikás verselők nyelvéből is. A népmesékre emlékeztet kedves közvetlensége, a mely már szinte nem is beszéli el az eseményeket, hanem úgy tesz, mintha ő is a közepökben élne, alakjait maga előtt látja, szól hozzájuk, s úgy adja elő a dolgot, mintha szemtanú volna maga is. A régi históriás énekekből veszi a külső formát, a gyönyörű alexandrinokat egy régi poétától, Gyöngyösytől tanulja, a kitől, mint nagy nyelv-művésztől nem egy fordulatot vesz át, a ki a leírásnak szintén nagy mestere volt.

A szerkezet itt is művészi, hiszen ez mindig főgondját képezte. *«Buda halála»* meséjének alapvetése, fejlesztése, pontos és összevágó. Kerek egész, minden kellő helyén van, csak a esodálatos nem tud szervesen beleilleszkedni e mese keretébe. *«Hadak ura»* szerepel ugyan egy álomlátás révén, de oly tehetetlen öreg istennek van rajzolva, a ki csak sírni tud. Azt a naív hitet, a mely Homeros isteneit megteremtette, Arany se tudta pótolni. Olyan isten ez, a kibe se Attila, se Buda, se a régi hún, se a mai olvasó nem hiszen.

És mégis e remek kompozíció ellenére bizonyos kedvetlen csalódással tesszük le *«Buda halála»*-t kezünkbe. Talán a jellemzés nem sikerült a költőnek? Bajosan. A jellemek kitünően meg vannak alkotva, de nem táplálják a eselekvényt, nem forrnak vele össze, a halálos vég még nem teszi tragikaivá a eselekvényt, sőt a gyilkosság tulajdonképen szükségtelen, meg sincs okolva. Buda Attila mellett gyöngé, tehetetlen vén ember. Ily embert megölni nem Attilá-

hoz méltó, ezt a gyöngé bábót akkor távolíthatja el útjából, a mikor akarja. Ez a gyilkosság inkább bosszant, mint megrendít. E hibán sarkallik aztán az a körülmény is, hogy a szenvedély viharának fokozatos végül mindent megsemmisítő kitörését nem látjuk, ennek rajzolásához a költőnek nincs elég ereje. A lélek örvényeinek, megrendítő kitörésének rajza nem az ő lemondó, tünődő tehetségének adatott, ezzel csak néhány balladájában tud megbirkózni. De Eteleben a végzetes hős sines megrajzolva, a kit a fátum ragad az örvénybe. Hatalomvágyból öli-e meg Budát? Igaz világhódítónak készül, de ebből nem sokat látunk az eposzban, legfeljebb hadi gyakorlatokat tart, s valami kisebb hadjáratra indul. Budától bátran teheti. Erősebb, szenvedélyesebb jellemnek kellett volna rajzolni Budát, hogy tragikai összeütközés kerüljön ki ebből a viszálykodásból.

Kitünők azonban a nőalakok: *Ildikó*, *Gyöngyvér*; az epizódalakok: az álnok *Debre*, a régi szokásokhoz ragaszkodó *Bulesú*, a tolvaj *Kanyaró* és népe szintén ily jellemzetes vonásokkal került ki a költő vésője alól.

A végzet könyvében úgy volt megírva, hogy e trilógiát nem fejezhette be. Földy Géza ujságíró névtelen, elítélő kritikája, a mely az eposz korszerűtlenségét vitatta, teljesen kedvét szegte a költőnek. Népies epikánk elkallódott az idők forगतában, Arany eposza a töprengés, a gond, az élet apró-cseprő, de rá nézve kinos bajok, a betegség miatt nem születhetett meg. A nagy veszteség pedig mindnyájunké, a nemzeté.

VI.

Mikor kenyéririgy szerkesztőtársai világá kürtölték, hogy Arany Szalontán fog megtelepedni, azzal csak a maguk kívánságát röpitették világá, mert így azt hitték több jut nekik a jövedelemből. Arany azonban ekkor még nem mehetett Szalontára, az a kis birtok, a mit ez időben vett, a rajta levő adóssággal semmiképen se biztosította volna maga és családja jövőjét. Arany úgy tervezte, hogy még egy darabig küzd a lapszerkesztéssel, mikor *Eötvös József* báró mindent elkövetett, hogy a *Szalony László* halálával megüresedett akadémiai főtítkári állásra Aranyt megnyerje.

Arany megdöbbenve és zavartan hallgatta Eötvös tervét, őszintén mentegetődzött, hogy képtelennek érzi magát az Akadémia ügyeinek vezetésére. Eötvös tréfával ütötte el Arany töprengéseit, s azzal biztatta Aranyt, hogy így inkább biztosíthatja magának a nyugodt, munkás öregséget.

Arany épenséggel nem nyugodott meg. Kedve, hajlama se volt már a hivataloskodáshoz, 48 évet töltött be, egészségi állapota is gátolta a szellemi munkában. De úgy hitte, hogy néhány év múlva visszavonulhat kedves szülőföldjére, Szalontára. A választás 1865-dik év január 26-dikán volt, de a második évtized közepe is még ott találta e székben, a mi mindenképen költői munkálkodása rovására történt.

Arany azonban nem úgy reménykedett. Leánya, Julcsa, már ekkor Szalontán volt férjnél, s ő remélte, hogy egy-két esztendő múlva ő is oda kerül abba az alföldi városba, a hol bölcsője ringott, hol a róna is változatosabb, mint másutt, az erdő zöldje, a folyók ezüst szalagja, távol kéklő hegyek színezik. Fia, László, is oda készült ügyvédnek vagy városi hivatalnoknak, igazabban szólva az apja kedvéért beleélte magát ebbe. Így aztán az egész család egy bokorban lesz.

De más volt megírva a csillagokban. A költő leánya, Juliska, 1865-dik év december 28-dikán meghalt, örökös, mély gyászba borítva apját, a ki e csapást soha sem tudta kiheverni.

Arany Juliska élete fényes, mosolygó volt, mint a napfényes tavasz, de épen olyan rövid is. Halála könnyű és szép. Az utolsó perczig beszélt, apjától, anyjától mély megindulással, de magán is uralkodva, szeretettel elbúcsúzott, a *«kis idegent»*, a mint kedves tréfával leányát, Piroskát, elnevezte, szerető gondjukba ajánlotta. Boldog hittel halt meg: lelki szemei már látták a túlvilágot, a hidat, a melyen oda átszáll, már nem fog többet szenvedni . . . Mosolygó, boldog arccal feküdt a terítőn, csak azok voltak boldogtalnok egész életökben, a kiket itt hagyott.

Szöszke, kedves gyermek, vidám énekes, mint a pacsirta, viruló, mint a kifakadt rózsabimbó, hervadó asszony: ez volt Arany Juliska sorsa. Gyermeksége álmái fölött a legnagyobb magyar költő viraszt: Petőfi. De a milyen pajkos, jókedvű, épen olyan önérzetes is a kis leány, a fedést nehezen tűri. Akár az apja, olykor-olykor ő is elbújdosik, de persze olyan nagy utat nem tesz, legfeljebb a kapuig vagy az uteza végéig tart bújosos pályája.

10 éves korában Jókai *«Örmény és családja»* című elbeszélését színjátékká alakítja és leány-pajtásaival eljátsza. Mikor a pesti Nemzeti Színházban is végignéz egy pár előadást, hazajövet anyját e határozott kijelentéssel ejtette kétségbe: «Anyám, én színész leszek!» Az aggódo apa a saját keserves színészi pályájára gondolva meg-

döbönt. Anyja a háztartás gondjaival iparkodott őt elfoglalni. Itt is ügyesen forgolódott, de bizony a süldő leánykák szokása szerint nem nagy kedvvel.

Igy fejlődött a kis leány. Kövér, egészséges volt, mint a piros alma, különösen gyönyörű, szép, nagy, kék szemei voltak, de bizony kistermetűnek maradt mindvégig, a min még a magas sarkú cipő se tudott segíteni. 15 éves korában már a nagyok színpadján, egy műkedvelő előadás alkalmával bebizonyította, hogy csakugyan van tehetsége a színészi pályára. Kisfaludy híres vígjátékában, a «*Csalódások*»-ban Lucza vén kisasszonyt játszotta oly nagy hatással, hogy térdig járt a rózsában. Szinte korát felülmúló értelemmel találta el e komikus szerepet.

E nagy sikere után még Tompa is aggódni kezdett rajta, hogy kedvet kap a színészethez. De hát nagyon komoly apja, még komolyabb és józanabb gondolkodású anyja volt. Többször nem engedték fellépni, e helyett ingeket varrt az apjának.

Apja kedvéért férjhez megyen Szalontára, Arany és Aranyné sirva válnak meg tőle, a ki nemcsak engedelmes, jó leányuk volt, de bohókodásával, vidám kedélyével őket is hányszor felderítette. Vele együtt lakni a szülőkre jótétemény volt, de tőle elszakadni nagy szomorúság.

Férjhez menetele végzetes volt rá nézve. Oly kicsiny, oly gyenge idegzetű volt, hogy már a szülés is nagyon megviselte, a rá következő erős meghülés pedig elszólította az élők sorából. A megtört szívű szülők csak halálos ágyához érkezhettek.

Ebből a csapásból soha se ocsudott fel Arany. Magát okolta korai haláláért. Az ő fájalmát nem enyhítette az idő, az csak növekedett vele. Szinte elzárkózott a világtól, még ha legjobb barátai is felkeresték, valósággal kínos zavarba jött. Csak búbanatának, sötét emlékeinek élt.

Ily körülmények közt vitte az igát győtrelem és keserűség között. A koronázás éve csak újabb töprengésekbe sodorta. Ekkor kapta a Szent István-rend lovagkeresztjét, két miniszternek: Wenckheim és Eötvösnek kellett közbenjárnia, hogy vissza ne utasítsa. Végre is asztala fiókjába és annak is legmélyebb fenekére rejtette.

Ebben az időben régi bajával is erősen kinlódott. Panaszodik, hogy agya tompul, s napokig a legközöségesebb észbeli munkát se tudja elvégezni. A nagy közönség titkári hivatalát okolta elhallgatásáért, szeretne volna, ha Aranyt fel-

szabadítva látja e teher alól. Kétszer is szóba jött, hogy Arany a nemzettől évdíjat kapjon, de Arany mind a kétszer határozottan tiltakozott ellene. «Keserű kenyér az, — így nyilatkozott Arany — a mit a nemzet kegyelemből ad!»

Számításait minden évben megtette, hogy vajjon kis vagyona nem volna-e elegendő arra, hogy csendes visszavonultságban élje le hátralevő éveit, de a számítás soha se ütött úgy ki, hogy öregsége napjait biztosítva látta volna általa. Így maradt tovább kénytelen-kelletlen hivatalában, a mit egyébképpen a legnagyobb kötelességtudással és pontossággal töltött be.

Ez időben eredeti munkát alig irt. 1871—74-ik esztendőben szórakozásból Aristophanes vígjátékait fordította le. Egészsége egyre hanyatlott. Fej-, fülzúgása, tüdő-, májbaja, lelki szenvedései teljesen megtörték szervezetét. Érzékeny lelke tette boldogtalanná. Nagyon beteg volt, pihenésre vágyott. 1876-ban végre olyannak látta vagyoni állapotát, hogy főtinkári állásáról lemondását benyújthatta. Ezt június havában meg is tette.

Az Akadémia nem fogadta el a lemondást, kérve kérték, hogy hivatalában továbbra is megmaradjon. Egy, majd két évre szabadságot kaptak, de Arany ez idő óta nem tekintette magát hivatalnoknak. Mint a kalitkából kiszabadult madár, teljes lélekkel élvezte szabadságát. A Margitsziget árnyékos tölgyei alatt elmélázva nagy, kapesos könyvébe írogatta verseit, ott fejezte be «Toldi szerelmé»-t is. Költői munkálkodásának ez második aranykora, soha sem irt annyit egyszerre, mint a forradalom előtti három évben s e két esztendőben.

«Toldi szerelmé» kidolgozásához Petőfi izgatására még 1848-ban hozzá kezdett. Olyan népies eposziát tervezett, a melyben Toldi a legkiválóbb hősök egyike, kalandjai és szerelme benne azonban csak egy nagy epizód. A dolog azonban nehezen ment, Arany az első töredékben szebbnél-szebb idylleket rajzol, de a «*Daliás idők*»-ből, a minék művét elnevezte, semmit se látunk. Arany érezte a kompozíció sekélyes voltát, s elkedvetlenedve letette a tollat.

1854-ben, mikor «Toldi estéje»-t kiadta, Tompának kellett rászólni, hogy «Toldi» középső részével adós maradt, s ez adósságot le kell rónia. «Toldi estéje» nagy diadalt aratott, ez a két külső körülmény újra belesodorta a munkába, a tervezgetésbe. A második töredék teljesen vidám, derült színezetű. A költő abban hagyta,

Arany Juliska.

Arany Jánosné.

Széll Piroska, a költő unokája.

ARANY JÁNOS CSALÁDJA.

nehezen ment ez is. A nápolyi hadjárat semmiképen se látszott alkalmasnak arra, hogy a népies epopeia szövetét belőle fonja a költő. «Lajos kora — mondja maga Arany — mondának már nagyon világos, történetnek pedig az époszíró kívánta részletekre nem eléggé az». (Folyt. köv.)

KÉPEK AZ ÁLLATVILÁGBÓL.

Két tengeri óriás.

A legnagyobb szárazföldi állat is, mint pl. az elefánt, viziló, apróságoknak mondhatók azon szörnyetegekhez képest, melyeknek a végtelen tenger a hazájuk.

Különösen a *czetfélék* családjába tartozó állatok ily tömördek nagyságúak, azok, a melyeket halalakjukról hibásan czethalaknak mondanak, holott épen nem halak, hanem melegvérű, tüdővel lélelő emlős állatok, a melyek eleveneket szülnek s ivadékaikat szoptatják. Máskülönből nem csak külső alakjuk, hanem életmódjuk is teljesen olyan, mint a halaké.

Van ezek közt egy faj, melynek hosszúsága 33 méternyire terjed, vastagsága pedig hozzá illő. Ez a világ legnagyobb állata, melyhez hasonló sem szárazon, sem vizen nincs.

De az ember előtt a cetek közül még sem ez a legérdekesebb, mivel aránylag kevés a szalonna rajta, hanem ennek egy kisebb atyafija, az úgynevezett *grönlandi cet*, a melyet zsirjáért s egyéb értékes részeiért nagy szorgalommal vadásztatnak.

Korántsem kell azonban gondolni, hogy ez a grönlandi cet, azért, hogy kisebb ama 33 méteres rokonánál, hát már kicsiny is lenne. No, az ugyan nem. Mert hát ő kelme is megnövekszik úgy 20 méternyire, a sulya eléri az 1120 métermázsát, vagyis egy ilyen állat maga nyom annyit mint vagy 200 jókora ökör!

Hát hogy milyen lehet ez a kisebb cet, csak ebből a pár számból is gondolhatjuk. S ha még elmondjuk, hogy egy jól kinőtt példányból vagy 240 métermázsza halzsir kerül ki, aztán vagy 15 métermázsza úgynevezett halcsont, akkor meg lehetős tiszta képet alkothatunk magunknak óriási voltáról.

És ez a hatalmas állat a világ legjámborabb teremtményei közé tartozik. Még elesége is apró halakból és tengeri állatokból áll, a melyeket úszás közben a tenger vizével együtt iszonyú szája habzsolva, az említett s nálunk is jól ismert «halcsont» tömegesen átszűr s elnyel. Ezek a «hal-

csont» pálcák ott vannak ugyanis a roppant állat szájában és szűrő készülékül szolgálnak neki.

Hallatlan étvágya lévén, rengeteg mód meghízik. S ez aztán veszte, meg tehetetlen jámborsága, a miért az emberek már annyira rákaptak, hogy ma-holnap tán ki is pusztul, a minthogy több tengerből, a hol eddig ezrével uszkált, most már egészen eltűnt.

Hogy mily hallatlan mértékben pusztítják ezt az állatot, elég erre nézve csak annyit mondani, hogy ez idő szerint vagy 900 hajó mintegy 25.000 emberrel foglalkozik cetvadászattal, s hogy csak az északamerikai Egyesült-Államok cetvadászainak évenként 25—30 millió korona hasznuk van egyre-másra az általuk elejtett cetektől.

A cet vadászata különben épen nem irigylendő mesterség, kivált mióta a cetek a folytonos üldözés elől mindinkább visszabuzódnak a jegestengerekbe, hol aztán a jégzajlás és kegyetlen időjárás nem egy hajót mindenestől elpusztít, de a halálra sebzett cet is, nem ritkán összetöri üldözői csolnakát. Ezért cetvadászatra rendszeren csakis holmi kalandorok s mindenféle egyébre nem igen való emberek vállalkoznak, a világ minden nemzetéből összeverődve, szedelőzködvé.

Egy cetvadász-hajón rendszeren 50 ember szokott lenni, köztük mulhatatlanul egy seborvos is.

A hajó aztán megindul a jeges tenger fele s ott vitorlázgat sokszor hetekig, míg végre egy-egy csapat cetre rábukkan.

Az árboczon mindig van egy őr, a ki éles szemével kémleli: merre lehet cet, a melyet már igen messziről arról ismer fel, hogy az, a mint lélelő, egész párákékéket fúj ki magából, a mi aztán otflétét el is árulja.

A cetrendsencsapatosan jár s a mint egyet észre vesznek, csakhamar feltűnik a többi is, a mint egymásután sorban úsznak, vagy himbálóznak a tenger vizében, melyből rendszeren csak fejük s testtörzsük egy része látszik ki.

Nosza megmozdul ilyenkor minden a hajón! Itt az ígérkező pompás aratás.

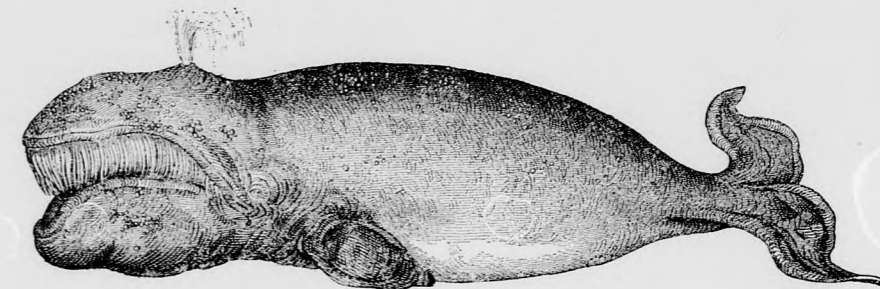
OTT A CET!

Hanem sokszor hiába pillantják meg a cetet, az óhajtott zsákmányhoz néha napokig se juthatnak, mert hát csendes, tiszta időben nem lehet a cetet meglopni, megközelíteni. Ehhez szeles, esős idő kell, midőn a hullámok zajonganak, hánykolódnak.

Ha ez a vadászatra nézve kedvező időpont elérkezett, lebocsátják a csolnakokat, melyek mind-egyikében néhány ember ül szigonyokkal s lándzsákkal fegyverezve. Ezenkívül van a csolnakban hengerre felesavarva, egy igen erős és hosszú kötél.

Most megközelíti a csolnak a cetet s midőn már a távolság miatt lehetséges, az egyik ember, a szigonymester, teljes erővel behajítja szigonyát a roppant állat testébe.

Ebben a pillanatban teljes erővel visszafelé kezd evezni a csolnak, mert meglehet, hogy a sebzett cet, farkának egyetlen csapásával vagy felfor-

A. BÁLNA.

dítja, vagy szétzuzza a csolnakot, a mi, ha a vadászok ügyetlenkednek, késlekednek, nem ritkán megtörténik.

Ha a tenger mély, akkor a megrettent cet rendszeren függőlegesen lefele rohan a vízbe, a part közelében pedig csekély mélységre merülve, nagy gyorsasággal igyekszik odább állani. Úgy, de a testében fészkelő szigonytól nem szabadulhat, sőt huzza magával az említett hosszú kötelet is, mely a szigonyra lévén erősítve, gyorsan pereg a hengerről lefele s nem engedi a cetet szabadulni vagy elrejtőzni.

Végre egészen legöngyölődik s megfeszül a kötél. És ekkor érkezett el a harez tulajdonképeni ideje: a legveszedelmesebb pillanat. A cet lemerül a mennyire csak a kötél engedi s ott majdnem mozdulatlanul marad. Ha aztán a vadászok észre veszik, hogy a kötél egy-egy kicsit meglazul, rögtön neki esnek annak s teljes erővel elkezdik újra felesavarni, hogy a cetet felbukkanásra kényszerítsék.

Ha azonban nem tetszik az óriásnak ez a dolog, akkor megint neki veselkedik, ismét legombolyítja a kötelet s lejobb sülyed. Nincs az az erő, a mely ilyenkor felbírná húzni, illetőleg a víz színére felkényszeríteni.

Azonban sokáig még sem makacsodhatik a roppant állat s mivel tüdővel lélelő, félóránál tovább nem bírja ki a víz alatt. Ekkor már akarva nem akarva fel kell bukkannia, hogy lélelőzetet vegyen.

S hogy körülbelül hol fog felbukkanni, azt a kötél mozgásáról észreveszik a vadászok és egy másik csolnak már előre ott foglal állást. S ha ennek a másik csolnaknak is sikerül a szörnyetegbe szigonyt vetni, csak akkor lehet biztosan elmondani, hogy a roppant zsákmány csakugyan meg van. Ámbár még ekkor sem épen mindig. Mert nem ritkán megesik, hogy a másodsor is megsebzett szörnyeteg, éktelenül feldühödve meg-

támadja kinzóit s összetöri a csolnakot. Legtöbbször azonban a második seb után menekülésre gondol a cet s most már a víz felszínén úszik tovább, még pedig roppant gyorsasággal.

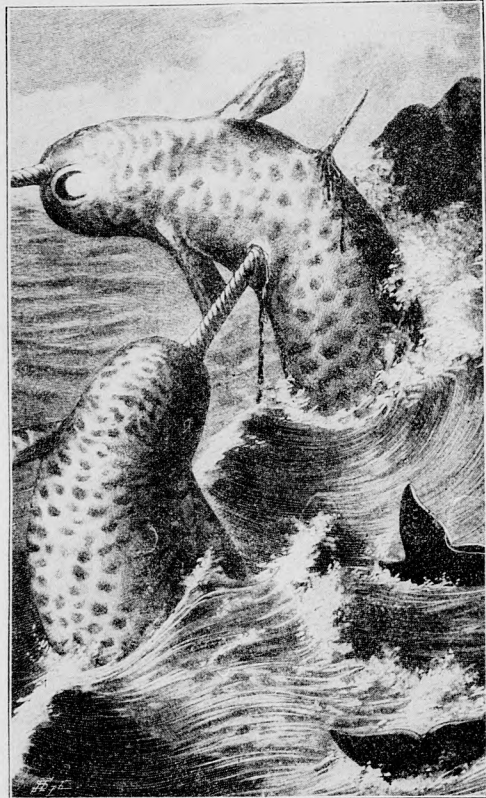
A csolnakok azonban szintén nem maradnak el tőle s mint a kilőtt nyíl suhannak a hullámok tetején utána.

Ebben a hajszában végre is kifárad a vérző cet s elbágyadva megáll, de rémitő dühösen verve a vizet maga körül iszonyú erejű farkával. A vakmerő vadászok azonban ettől nem riadnak meg, mentől közelebb igyekeznek jutni a vergődő óriáshoz, gondosan vigyázván mindazonáltal, hogy félelmes farkától lehetőleg távol maradjanak.

S ha aztán sikerült az állathoz kellő közelségre jutni, akkor még egy pár lándzsát döfnek bele, mire aztán a hatalmas állat, kivált ha tüdejét találják, vért kezd hányni és csakhamar kimúlik.

Képünk a harez emez utolsó részét tünteti fel.

Két csolnaknak is sikerült az eltikkadt, víz felszínén vergődő állatot annyira megközelíteni, hogy a lándzsákkal a kegyelemdőfést megadhatják neki. A csolnakosok alakja jól kivehető, míg a czetből csak farka és egész szökőkút formájú víz és gőzoszlopot fuvó iszonyú feje látszik világosan, míg roppant testtörsének nagyobb részét a felkorbácsolt hullámok takarják. Különben ez a kép arra is alkalmas, mert az ott ábrázolt czetet, összehasonlítván az emberek alakjával, világos

VIASKODÓ NARVALOK.

fogalmat szerezhetünk magunknak, amannak óriási nagyságáról.

Mikor aztán utolsót lehelt a czet, akkor megkezdődik a szalonnaszüret.

Mindenek előtt a hajóhoz vontatják a nagy hullát, aztán kellőleg odaerősítvén, egy éles, ásóhoz hasonló eszközzel, körül metszenek a nyakánál egy 2 méternyi szélességű szalonna-hasábot, a melybe egy csigára erősített nagy horgot akasztanak. A csigát elkezdik csavarni, mire aztán a szalonnaréteg is válik lefele, a mit különben ásó döfésekkel hathatósan elősegítenek. Így hámozák le egymásután a szalonnát az egész testről.

Ezután az alsóalkapcát választják le, aztán pedig a fej felsőrészét, melynek koponyaüregében az értékes és nálunk is ismert czetvelő (spermaet) van.

Mikor minden használható részt leszedtek, utjára eresztik az éktelenül megcsontított, lenyűzött hullát, melyet a hullámok lassan hömpölygetnek tova.

De nem sokáig. Mert a tenger falánk sirályai, a művelet megkezdésekor oda csődültek már ezrével, tízezérekkel s rögtön rácsapnak seregestől az uszkáló hullára. A jóllakott madarak után éhesek jönnek s néhány óra múlva eltűnik az óriási zsákmány, csak csontjai maradnak meg, hogy lesüljedjenek a tenger fenekére, a hol a még megmaradt lágyrészeket a mélység ezernyi meg ezernyi állatai végképen felemészítik.

Ha nem oly rengeteg nagyságú is, mint a czet, de mindenesetre egyike a tenger legfeltünőbb állatainak a *narval*.

No, hiszen nem lehet mondani, hogy ez is valami kicsinyesség volna, mert a hosszúsága jóval felül 6 méteren s bizony dunai, tiszai, vagy balatoni halászaink ugyancsak elbámulnának, ha ilyen forma halaeska kerülne hálójukba.

De hát nem ez a tekintélyes nagyság nevezetes a narvalnál, hanem hatalmas csavar formájú agyara, a melynek hossza úgy 2 méternyi szokott lenni, a vastagsága pedig tövénél 18—20 centiméter körül.

Félelmes fegyver biz ez s hogy verekedés közben hogy használja tulajdonosa, képünk, melyen két narval harezol egymással, eléggé megmagyarázza.

A narval teste puha, fénylő bőrrel van fedve, a mely olyanforma tarka, mint a leopárd bundája.

Olyan nagy agyara csak a himnek van, míg a nőstényeknél csak apró agyarcskákat találunk. Rendesen a himnél is csak a balfelöli agyar van ily hatalmasan kifejlődve, míg a jobb agyar 30—35 centiméternyinél hosszabbra nem nő.

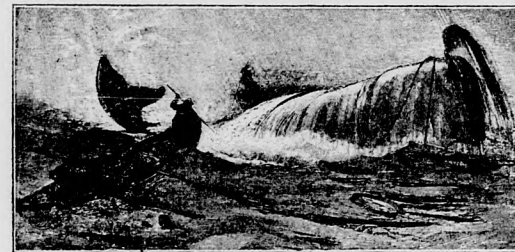
Kivétel azonban nem épen ritka, mert fogtak már olyan narvalokat is, a melyeknél mindkét agyar teljesen ki volt fejlődve. Ezek hát kétszoros vitézek voltak, pedig elég ebből a rettentő fegyverből egy is akármelyik állatnak, a melyik a narvállal össze talál tűzni.

Az agyarakon kívül aztán más foga nincs is a narvalnak s eledelét, mely kisebb-nagyobb halakból s egyéb tengeri állatokból kerül ki, vagy csak úgy mindenestől elnyeli, vagy pedig erős nyelvvel zúzza, aprítja össze.

Különben némelyek azt állítják, hogy a narval agyarát nem csak harcra használja, hanem ha a tenger befagy, annak a jegét is ezzel lyukasztja át, hogy aztán lélekzetet vehessen. S valóban a jéggel borított tengeren csakugyan találunk is helylyel-közzel olyan réseket, foltokat, a hol nincs jég s a hol a narvalok s egyéb tengeri állatok is százával tanyáznak. Lehet, hogy ezeket a nyílásokat csakugyan a narvalok csinálták erős agyaraikkal.

A narval az északi jegestengert lakja. Nyáron felhatol egészen a sark tájaira, télen pedig jóval lejjebb húzódik. De nagyon déhe, nevezetesen Grönland déli partjainál lejjebb, mondhatni, soha sem jön. Épen csak a Krisztus születése előtti századból van mint nagy csuda feljegyezve, hogy akkor a narvalok, nagy csapat czet társaságában Spanyolország partjain mutatkoztak.

Rendkívüli feltűnést keltett akkor emez azelőtt

A CZET MEGSZIGONYOZÁSA.

soha nem látott, nem ismert, csodálatos szuronyos tengeri szörnyek megjelenése s valószínű, hogy ekkor keletkezett a tengeri egyszarvú állatokról szóló mese is, a mennyiben a régiek a narval agyarát szarvnak nézték.

Mai napság már nagyon is ismerik a narvalt s ez szolgál veszedelmére, mert aztán agyariért vadászszák s pedig ugyancsak fáradhatlanul, minnek következtében nagyon is megfogyott már ez az érdekes állat. Becses agyaraiból, melyek az elefántsonthoz hasonlóak, különféle műtárgyakat készítenek s ezért a narval-agyar meglehetősen nevezetes kereskedelmi cikk. Hogy pedig mennyi narvalt elpusztítanak e miatt, eléggé mutatja az, hogy évenként most is pár száz métermázsza agyar kerül vásárra. Egy agyar ára 70—80 korona körül van.

Bezzeg nem ilyen olcsó volt hajdanában, mikor még sokkal nehezebben, ritkábban jutottak hozzá s nem csak műtárgyaknak használták, hanem nagy gyógyító erőt is tulajdonítottak neki, a mint hogy a khinaiaiak maig is tulajdonítanak.

A középkorban fejedelmi kormánypálczákat, püspöki botokat, sőt trónokat is készítettek a narval agyarából, némely főúri, vagy fejedelmi családban pedig nemzedékről-nemzedékre a legnagyobb becsben tartogattak egy-egy ilyen agyart, a melynek rendkívüli gyógyító erőt tulajdonítottak. Ilyen volt egy többek közt a tizenhatodik században egyik német hercegi család birtokán s ezt oly féltékenyen őrizték, hogy gyógyítási czélra is, csak a családfő, vagy annak meghatalmazottja jelenlétében lehetett az agyarból egy kicsiny forgácsot levágni. Olyan híre volt ennek az agyarnak, hogy 1559-ben a velenceiek 30 ezer aranyat ígértek érte, de még se kaphatták meg.

Egy másik német választó fejedelem kincstárában is őriztek arany-lánczra fűzve egy ilyen agyart, a melyet akkor 100 ezer tallérra becsültek.

Mikor a kis kertben temetnek . . .

Mikor a kis kertben temetnek, szép, őszi délután van, szép, napsugaras délután. A verebek élesen csiripelnek a házak magas tetején; a nagy diófa is tele van velök, a melyik ott áll a kis kert végében a bútka mellett. Nincs már lombja hatalmas törsének, egyetlen zöld levél sincs rajta, csak néhány sárga levél függ még le messze kinyúló karjairól, mint valami megtépett rojt, a többit oda dobálta már a szél a földre; a napsugár fáradtan surran át a kusza, csupasz ágakon, árnyékot is alig rajzol a sárga levéllel borított földre.

A levegő üresnek látszik, mintha sugara se volna a napnak, nincs illata, nincs ezer hangú dala, nem zsongnak a méhek, sietőn szállva el nehéz terhükkel. Az ég is üresnek látszik, nem fényes most kékje a verőfénytől, betegesen sápadt színű végtelen boltozata, mely még magasabbnak, szélesebbnek látszik, mint nyáron. Felhők se úszkálnak a mozdulatlan levegőg tengerven; álom nélkül van most az ég! Csak a vándor pókok fátyolból szőtt hajókái úszkálnak sűrűen; egy-egy fennakad a magas jegenyéken, messzire kibontja a szél s hosszan elhúzza ide-oda lebegtetve.

Ezzel a szálló fehér fátyollal van tele a kis kert liciom-sövénye is, mely hosszú ágait lelogatva egyedül küzd még a lombsárgító, pusztító hideg széllel. Még a sövénynek van egy-egy zöldlevél-fürtös ága, de a kis kert már nagyon szomorú. A virágok gyöngye szára földön fekszik s még egy fakó szírom sincs élő száron. A rózsafák állanak csak egyenesen, de esupaszon, nyoma

sines bokrétás, mosolygó lombjuknak, honnan illatos rózsafajok kandikáltak ki.

A rózsák már meghaltak, a rózsák már elhervadtak. Ott játszik a szétszórt szirmokkal a szél a piszkos, sárga levelek között. Itt a közös sír a földön s oda hullva, egyenlők a sárga haraszt s a hervadt, lehullt rózsaszirm.

Olyan a kis kert, mint egy temető. A kusza gazt nem viszi el senki keskeny útairól, a virággyakat se gondozza szerető kéz, becézve, öntözgetve a kedvenc virágokat. Kinek kellene a por, a sár, — ezeké már minden virág! Érzem, hogy fojtó itt a levegő lelkenek, mert eszembe jut: szépség, élet, minden a hervadásé, az elmúlásé, a feledésé.

Még sem! — ime megnyikordul a kis kert kapuja s emberek jönnek be rajta, szótlan, komor emberek. Aztán oda mennek a csupasz álló rózsafácskákhoz, figyelmesen megnézik a törzsét sorba mindeniknek. Egy-egy rózsafa mellett gödröt ásna, aztán belefektetik a szegény fészékét. Gazt hányra rá, meg földet magasan. Lassan-lassan dombokkal lesz tele a kis kert, melyek alatt rózsafák fekszenek eltemetve. És mikor mind el van temetve, ismét elmennek a sírásók s csendes lesz megint a kis kert, mint előbb. Az emlékezés csak temetni jött!

Eltemették a rózsákat, eltemették! Nehéz sóhaj szakad ki a lelkemből, hiszen rózsákat temettek el, kik az imént még a nyári verőfényben pirosan duzzadva mosolyogtak s kedves illatot szórtak. Rózsahalál, rózsahalál! — szomorú sirt hoz elém a fájó emlékezet, melynek lakója még mosolygott rózsás arcával a nyárnak és kinek arcáról előbb hervadtak le a rózsák, mint a kis kert rózsafészékéről. Meg se várta az őszt, elhervadt a virágos nyárban, a mosolygó, napsugaras nyárban.

Ott, annál a sírnál szelid akáczfák állottak rezgő, susogó levelekkel, itt a rózsák sírja fölött nem áll semmi jel. Oda bőven omlott a napsugár, mikor felhangzott a bűgő sírás, ide bágyadtan hull a szintelen sugár. Szelid akácok levele lehullt arra a kedves sírra, nem susognak fölötté a levelek már, egyformák most a rózsasírok, olyan egyformák!

Láttam azt a sirt egy nyári nap alkonyulatán. Magas dombon fekszik, honnan sík völgyre látni le, meg a falura. Beláttam a réteket, hol mosolygva járt egykor a virágok között... Azok a virágok úgy elhervadtak, mint ő, mint ezek itt a kis kertben. A virággal hasonlatos mindenek élete, csak hogy egynek korábban jön el az ősz,

másnak később, de eljön. És azoknak is, kik ott laknak elrejtve a lomberdővel körülvevett kis faluban, és azoknak is, kik magas palotákban laknak, eljön az ősz, a hervadás ideje, mikor egyenlően eltemeti őket az emlékezés, befödi a föld, mint a kis kert virágvesztett rózsafait...

Mikor a kis kertben temettek, verőfényes őszi délután volt, verőfényes, mégis szomorú, mert a napsugár nem életet, de pusztulást hozott.

Üres a nagy levegő, se dal, se zsongás, se illat, csak mélységesen hallgató csend. A lugas üres, üresen állanak a gyepadok is. Ki jönne most ide bánkódni a hervadás közé! Pedig ez a hervadás az új élet záloga s kik el vannak temetve, a rózsák, az apró magvak, fel fognak támadni. Fel fognak, ha végig fúj a langyos szél a nagy temetők fölött, ha újra visszatér a fényes napsugár s vele a madárdal és az ég tiszta kék derűje.

Egy kis lepke tánczol itt a halvány napsugárban a rózsasírok fölött. Azt hitte, illatos kehely várja, szerelmeskedni jött, — sírhantokat talált. Mentem én is egy forró nyári nap alkonyán oda, hol azt hittem, mosolygó szemsugár fogad — csak sirt találtam!

Csak szállj kis lepke tovább, el arra napkeletnek, honnan ez a bánatos sugárú hírnök jön, ott nyilik még virágkehely, ott nyit még a rózsá illatos szirmokat, csak menj oda, — hát én hova küldjem a lelkemet, napkeletre, napnyugatra? Nyugatra, nyugatra, melyről az alkonyi szél jön suttogó szárnyain, merre az a hulló csillag leszállt, egy édes lélek, sötétes éjszakán.

... A kert szögletéből zsongás hallatszik, egy kis bogár kelt útra, egy csöpp bogár, ki még él. Ketten vagyunk élők a kis temetőben, ő és én. Végig-végigszáll a kis kerten, zsongása olyan, mint csöndes éjszakán a beteg lélegzete. Az ismerős hangra a lehullt virágok fölemelik hervadt fejüket, mint messze zengő csatakürtre a haldokló harcászok. Fölemelkednek, aztán visszahullanak a sárga levelek közé a rögre, a sírba.

A kis bogár is elszállt, csönd van már, még szél se lebben erre; egyedül állok összefonott karokkal a hervadás között s mozdulatlan nézem, hogy hal meg a nap utolsó sugara is, hogy hull le egy-egy sárga levél a rózsasírokra...

Nógrádi László.

Magányban érlelődik a tehetség,
A jellem a világ küzdelmi közt.

Goethe.

AZ ISKOLA VILÁGÁBÓL.

Szoborleplezés. Szeptember 8-dikán, lapunk mai számának megjelenésével egy időben, magasztos nemzeti ünnep színhelye lesz Isaszegh. Ekkor leplezik le azt a szobrot, mely az isaszeghi véres csata emlékét fogja jelölni, s melyet nemzeti közadakozásból készítették. Az ünnepély és szoborleplezés sorrendje a következő: Felvonulás az «Isaszeghi Olvasókör»-ből délután 3 órakor a szobor elé. «Hymnus», előadja a budapesti «Törekvés» dal- és önképzőegylet. Megnyitó beszéd, tartja Seywarth Károly, a Műegyetemi kör elnöke. «Talpra magyar» szavalja ifj. Bisothka Gábor műegyetemi hallgató. Ünnepi beszéd, tartja Marcsányi István. Alkalmi óda, írta és előadja Illyés Bálint orsz. képv. A magyar ifjúság hállóját tolmácsolja az egyetemi kör elnöke: Hentz Károly. Szoborátadó beszéd, tartja Scheible Armand. Záró beszéd, tartja Török Gábor. «Szózat», éneklé a budapesti «Törekvés» dal- és önképzőegylet.

TUDOMÁNY, IRODALOM.

Martinuzzi György. Ez a név egész korszakot jelent a magyar nemzet történetében. Államférfinak aligha jutott tragikusabb sors, mint neki, a ki oly bizonyos volt a saját céljáról. Örökké két párt között kellett játszania hintapolitikával. Lassú és megfontolt módon kellett arra törekednie, hogy Magyarországot és Erdélyt egyesítse, mikor ily nagy összeforrás csak egy nagy szenvedély lángjánál lehetséges és midőn végre lehetséges volt, egy orgyilkos tör kioltotta életét. Szegény fúradhatatlan bibornok, a ki soha sem mutathatta meg hazájához való szeretetét annyira, a mennyire érezte és midőn megmutathatta volna, akkor aludt ki élete. Neve Erdélyország történetét jelentette és Magyarországot. Első nagy áldozata volt azon nagy tragédiának, mely századokon át letarolta hazánk legjelesebbjeit. Hazafisága Ferdinánd pártjához vonja, soha sem bírja elfeledni Buda megvételét s midőn látja, hogy Erdély nem a magyar királynak birtoka, hanem idegen zsoldosok prédája, hazafisága megint a régi politikára készíti, a német- és török-párt közti ingadozásra. Az ő politikáját is Arany szavai fejezik ki a leg-hivebben:

«Két ellenség a Duna két parton,
Kevés annak az én egy jó kardom.
Egyiket, a másikkal — hiába —
A hogy lehet — gondolja magába.

Martinuzzi Györgyről és koráról szól a Nagy Képes Világtörténet 131. füzeté.

A 12 kötetes nagy munka szerkesztője dr. Marezali Henrik, egyetemi tanár. Egy-egy kötet ára díszes félbörkötésben 16 korona; füzetként is kapható 60 fillérjével. Megjelen minden héten egy füzet. Kapható a kiadóknál (Révai Testvérek Irod. Int. Rt. Budapest, VIII., Üllői-út 18. sz.) s minden hazai könyvkereskedés útján.

VEGYESEK.

A francia falusi iskolákban minden egyes tanuló — fiú vagy leány — reggelként valami zöldséget tartozik hozni, a mit egy nagy edénybe dobna. A zöldséget az idősb tanulók megmossák s egy darab disznóhússal a tűzhöz teszik. Déli tizenkét órakor, vagyis a tanórák bevégeztével, aztán minden gyermek egy-egy tányér levest kap. A tüzelőfa és disznóhús árát a jobb módú tanulók krajczáronként adogatják össze.

A hét mindenik napja egyik vagy másik vallásfelekezetről ünnep. Így a keresztény a vasárnapot, a törökök a pénteket, a zsidók a szombatot ünneplik, a régi görögök a hétfőt, a perzsák a keddet, az asszyrok a szerdát, az egyiptomiak pedig a csütörtököt tartották ünnepnek.

Zenélő kövek. A legkülönösebb hangszer manapság kétségkívül az, melyet egy Honoré Baudre nevű francia ember állított össze az Indre département egy kis városában. Kőzongorának nevezi ő maga hangszerét és joggal, mert csupa kövek adják benne a hangot.

Egy nap Baudre úr séta közben véletlenül megütött botjával egy kovakövet s meglepetve hallotta, hogy igen szép zenei hangot ad. Figyelmessé lett a dolgra s az az ötlete támadt, hogy nem lehetne-e ilyen széphanjú kovadarabokat úgy összeállítani, hogy két teljes hangsort adjanak, úgy a hogy a zongora billentyűi. A dolog nem ment egykönnyen, a széphanjú kő nagy ritkaság. Baudre azonban nem csüggedt, sőt a nehézségek csak fokozták kitartását. Lassanként élete egyedüli céljává lett ez a kutatás. Napról-napra, évről-évre egyebet se tett, mint gyűjtötte a kovakövet s vizsgálta a hangjukat. Mikor a lakóhelye környékét már kimerítette, mind tovább és tovább ment, nem riadva vissza a fáradságtól. Ha aztán talált egy szép szavú követ, a mely hangsorában még nem volt meg, leírhatatlan lett — mint maga mondja — a boldogsága.

Eveken át talált minden hangra követ, némelyikre többet is, csak épen a hangsort kezdő c-re nem. Hiába kereste az egész környéken, majd egész Franciaországban, nem tudott ráakadni. Athajózott Kanadába, ott is hiába kereste. Már-már kétségbeesett azon, hogy a hangsort valaha teljessé tehesse, mikor egy nap szülőhelye környékén sétálva, véletlenül talált egy követ, a mely pompásan megadta az oly rég keresett c hangot. Hogy mily boldoggá tette ez a felfedezés, elképzelheti az, a ki ismeri a gyűjtési szenvedély uralmát a lélek felett. Most már együtt van a hangszer.

Harminez évnél tovább tartott, a míg végre célhoz jutott s a mit fiatalon, java erejében kezdett, azt most mint őszhajú aggastyán látja befejezve.

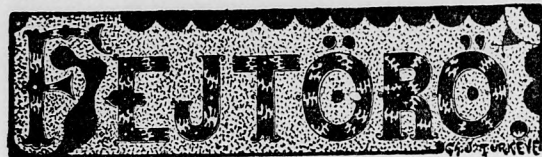
Nagyon különösek ezeknek a zenélő köveknek az alakjai. Majdnem mind hosszúkás formájúak, de a legkülönbözőbb dudorodások és görbülések vannak rajtuk; színük is a legkülönfélébb a világos szürkétől a feketéig. Az egyik megkövesedett hal, egy másik pedig durván faragott kőkorszakbeli balta.

Az egyes hangok ereje és szépsége különböző. Némelyik erősen, tömören szól, másoknak meg gyengébb, fátyolozott a hangjuk. Altalában hasonlít az ezüst harang vagy a kristály hangjához.

A «kőzongora», a mely roppant fáradságba került összeállításra, oly egyszerű külsejű. Egy vasrúdra kétszeres zsineggel vannak felakasztva a billentyűk szerepét játszó kövek s az egész egyszerű állványon

áll. Valami kemény tárgygal, pl. kovadarabbal kell megütni a köveket, hogy hangot adjanak. De nem mindegy, akármelyik részüket ütjük meg; egyik pontjukon szebb a hang, a másikon kevésbé szép. Hogy az ember kitalálja, melyik helyen kell a követet megütni, hogy a legszebb hangot adják, az hosszas gyakorlatot kíván.

Baudre a bresti nemzetközi kiállításon bemutatta közöngoróját, a hol nemcsak a nagyközönség érdeklődését költötte fel, hanem a tudósokét is.

Jellege: Fejtőrő az elme sportja.

Földrajzi kérdés:

Hogyan nevezték azon bolgár fejedelmet, a ki a IX. század derekán a Duna és a Tisza folyamok közt a görög császárok felsősége alatt uralkodott, alattvalói a Kárpátok alatt szlávok, a déli részeken bolgárok voltak? Ennek fia volt Zalán.

Természetrjai kérdés:

Mi a neve azon állatnak, mely valószínűleg a láma vad őse? Szőre hosszú, dús, tömött, kevésbé puha; farka alsó fele csupasz; színe szennyes vörösbarna, hasa fehéres, homloka és háta feketés.

Képrejtvény.

Megfejtési határidő 1901 szeptember 15.

48. számban közzölt fejtőrő kérdések megfejtése:

Számtani kérdés: 513 és 486. Történelmi kérdés: Illy mozgalmak. Főharcosuk Gáj Lajos volt. Természetrjai kérdés: Kucsma-gomba. Képrejtvény: Hét csillagból áll a gönczöl szekere.

Helyesen fejtették meg: Emmerling László, Seres Károly, Tarlós János, Hauser Elemér, Rein Dezső, Schweiger Jenő, Fejérpataky Tibor, Rosenthal Jenő, Steinberger Károly, Lanschmann János, Vadass Zoltán, ifj. Dortsák Lajos, Radó Nándor, Kutlik Félix, Fellner József, Bohrandt Lajos, Klopstock György, Viski Jenő, Gürky Vidor és Zoltán, Milhofer Gyula, ifj. Barthonek Károly, Landész József, Molnár Aladár, Neuman Béla, Lőrincz Ferenc és Dezső, Háy Zsuzsika, Sass István, Littomericzky Nándor, Vécei Ferencz, Kuzma Albert, Wajditsch Gábor, Weisz Dezső, Persina Károly, Akay Elemér, Färber József, Breuer Ernő, Leichter Jenő, Erdei Vilmos, Prágyik Flóris, Strélinger Frigyes, Kis Béla, Przybilla Jenő, Borosnyay Oszkár, Kardos János, Hegedüs Árpád, Taubinger Zoltán, Grünmann Marelz, Rechnitzer Aladár, Hermann István, Szporni Lajos, Tóth Tibor és Tihamér, Gedeon Andor, Kemény Béla, Danielisz Jenő, Rosenkranz Nándor, Kovács Aladár,

Koscs Antal, Ajtay Géza, Wunder Jenő, Pecz Gyula, Herczog Emil, ifj. Végh Endre, Romák Béla, Szerényi Nándor, Hollaki Ferencz, ifj. Molnár Albert, Rosconi Titusz, Török Sándor, Lázár Béla, Kölcsey Jenő, Szigeti Endre, Ruzs Guidó, Szögyény István.

A kitűzött könyvjutajmat (Laurie: «Diákélet Angolországban») Breuer Ernő budapesti előfizetőnk nyerte meg.

Lapunk olvasóihoz.

Mielőtt az október elsejével kezdődő új évfolyamra előfizetési felhívásunkat közzé tennők, már eleve is kérjük olvasóinkat, hogy az iskolaév kezdetével iskolatársaik és ismerőseik körében ismertessék meg és terjesszék lapunkat, mint az egyetlen magyar ifjúsági lapot, mely nemes czéljait a magyar tanuló ifjúság hasznos és élvezetes szórakoztatását tűzte ki. Minél többen gyülekeznek zászlónk alá, annál gazdagabbá, változatosabbá és értékesebbé tehetjük a «Tanulók Lapja»-t.

SZERKESZTŐI TELEFON.

A kiadóhivatal tisztelettel kéri előfizetőinket, hogy lakásváltoztatásuk bejelentése alkalmával a levelező-lapon vagy levélben írják meg pontos címüket, még pedig azt is, a hová már nem kell küldeni, s azt is, a hová ezután kell küldeni, mert különben a lap expedálásában zavarok lesznek. Mindkét pontos címre föltétlenül szükség van.

Ifj. Molnár Albert. Azok a számok már nem kaphatók. — W. J. (Pozsony.) Intézkedtünk. — ch — c. («A betyár», «Rákóczy halálára»). Az első elnyújtott és sok benne az ütemhiba, a másodiknak ügyesebb a formája, de soványka, hétköznapi a tartalma. — Sz. E. Olvasgassa haszonnal. — Tahí. A «balek» újabban felkapott idegen szó (tót eredetű), annyit jelent, hogy «könnyen rászédhető», vagy budapesti jó magyarsággal szólva «becsapható». — H. Zs. (Nagy-Enyed.) Nem kell felküldeni. A kiadóhivatalnál kapható csinos bekötési tábla (ára 1 korona 60 fillér), azt megrendeli, s bármelyik enyedi könyvkötő beköti abba. Örvendek, hogy a jutalomkönyv oly nagyon tetszett. — Sch. J. (M.-Pécska.) Képrejtvénye nem használható. — R. D. Ellen fogom őrizni, hogy neve helyesen kerüljön a megfejtők jegyzékébe. — H. Zs. A jutalomkönyvet elküldtük. Rejtvényei közül alkalmadtán válogatunk. — L. M. (Nagyszombat.) 1. A Keleti Akadémia Budapesten, V., Alkotmány-utca 12. sz. van. 2. Középiskolai vagy felső kereskedelmi iskolai érettségi bizonyítvány. 3. Ilyen intézet több van Budapesten, hogy egy év alatt leteheti-e, azt mi nem tudjuk. Forduljon közelebbi felvilágosításért a budapesti kereskedelmi akadémia igazgatóságához (V., Alkotmány-utca, saját palotája). — G. S. Kívánságát legnagyobb sajnálatunkra nem teljesíthetjük. Mi úgy fogjuk fel a dolgot, hogy minden intézetnek jól felfogott érdeke, hogy nevezetesebb eseményeiről némi tudósítás jelenjen meg. Rupp Kornél, a «Tanulók Lapja» néhai érdemes szerkesztője ezélt egy évvel halt meg. — F. G. (Ó-Gyalla.) Erre nézve az intézet értesítője adhat önnek útbaigazítást, mi — sajnálatunkra — biztosan nem mondhatunk, mert minden autonóm intézetnek más meg más a rendje. — B. Gy. Örvendünk, hogy tetszenek. Fogjunk közölni. — Sz. M. Bekötési tábla ára 1 korona 60 fillér. — N. J. (Temesvár.) Ilyen című lapot nem ismerünk. — B. O. (Borszék.) Részletes felvilágosítását megkaptuk. Ha Budapesten lakó nagybátyját, a kit mi is jól ismerünk, meglátogatja, szívesen fogadjuk látogatását a szerkesztőségben. Délután 3—5 óra között találhat.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott középiskolai ifjúsági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:	FELELŐS SZERKESZTŐ	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Negyed évre ... 2 kor. 40 fill.	GAAL MÓZES.	Budapest, IV. ker., Egyetem-utca 4. szám. Kéziratokat nem adunk vissza.
Fél évre ... 4 kor. 80 fill.		
Egész évre ... 9 kor. 60 fill.		
Megjelenik minden vasárnap.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.	

IRÁNYELVEK.

Levél egy diákhöz.

Te, öcsém, szilárd elvekről beszélsz hozzám intézett leveledben, s én komolyan veszem szavaidat, komolyan is felelek reá, bár megvallom, hogy a te korodban ez a szó: *elv* még egy kissé korai dolog. Mindig eszembe jut a tiz-tizenkét esztendősi fiúknak nagyon is elterjedt szólás-módja: «Becsületemre mondom» — pedig fölötte gyakran csak azt akarják ezzel a férfias esküszóval bizonyítani, hogy ők látták, mikor a professzor nem hármast, hanem négyest írt be a nóteszébe.

Nagyfontosságú dolog, de a becsületszónak hánytorgatása az ilyen esetekben mégis fölösleges — gondolom én.

Neked azonban, öcsém, elhiszem, hogy vannak elveid. Igen szép és dicséretes, hogy az igazmondást tűzted ki elvedül, csupán azt nem szeretem, hogy valahányszor dokumentálnod kell, sietve, bizonyos féltő aggodalommal hozzá teszed: — Elvem, hogy mindig az igazat mondjam.

Lásd, ezt én nem cselekedném. Ebben egy kis hivalkodásnak az ízet látom. Nemde kellemetlen hatással volna reád, ha látnál egy embert, a ki elhaladván a koldus mellett, e szavakkal adja át neki az alamizna-fillért:

— Fogja, öreg barátom, s jegyezze meg, hogy nekem elvem minden koldusnak három krajczárt adni.

Ne mondj igazat azért, mert elved, hanem azért, mert *hazudni nem tudsz*. Legyen az igazságnak veled született, vagy beléd oltott nagy szeretete az igazmondásnak oka.

Mert mi is az *elv*? Nemde valami megállapodás, melyre az embert sokszoros tapasztalat

vezeti. Okos meggyőződés, biztos tudata annak, hogy bizonyos körülmények közt így meg így kell cselekednünk, másképen nem. A ki túlságosan öszinte volt, nagyon közlékeny, s tapasztalta, hogy őszinteségével és közlékenységével sokan rútul visszaéltek: elhatározza, hogy többé nem lesz sem nagyon öszinte, sem nagyon közlékeny. Ha ehhez az elhatározásához törhetetlenül hű marad: akkor *elvé* léssen a tartózkodás. Az ilyen tapasztalatokból levont elvek teszik az embert határozott egyénekké, kikről azt szoktuk mondani, hogy nem hétköznapi, nem tuczat emberek.

No hát, öcsém, légy igazmondó, legyen ez neked mindvégig elved, csupán arra figyelmeztetek, hogy ne hangoztasd minden alkalommal, hogy ez neked az elved. Inkább szeretném, ha azok, a kikkel naponta, vagy legalább gyakran érintkezel — majdan elmondják rólad:

— Mindig igazat szokott mondani, ez már neki az elve.

Azt is dicsérem, hogy elvedül kitűzted a következőt:

— Senki támogatására nem szorulok, mindent a magam emberségével akarok kiérdemelni.

Szép és dicséretes, kívánom, hogy e mellett az elv mellett maradj mindvégig, de még inkább kívánom, hogy ez elvnek daczára is tudj boldogulni. Hallj és tapasztalj bármit az életben, ne veszítsd el soha a hitedet abban, hogy voltak és vannak emberek, a kik a magok erejéből lettek valamivé. Tanuld meg azt, hogy egy darab száraz kenyér, melyért meg kellett dolgoznod: jobban esik, mint az ajándékba kapott kalács; érezd a gyönyörűségét az elért kis sikereknek, s ne táplálj olyan vágyat a szívedben, mely tehetőségedet és erődöt felülmúlja. Ámde vigyázz, a